

Ю. А. Миронець

аспірант Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНОГО БАЗИСУ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

У статті умовно класифіковано нормативно-правовий базис у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні на: – законодавство про освіту; – законодавство про інформаційно-комунікаційні технології; – законодавство про авторське право та інтелектуальну власність; – законодавство про захист інформації та кібербезпеки; – законодавство про розвиток та впровадження інформаційно-комунікаційного забезпечення в освітній процес. Виділено тенденції сучасного нормативно-правового базису у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні: 1) інтеграція з європейськими стандартами (розробка та впровадження електронних освітніх ресурсів; забезпечення доступу до онлайн-платформ та курсів; використання цифрових технологій для оцінювання знань та навичок; підготовка педагогів до використання ікт в освітньому процесі тощо); 2) цифровізація освіти; 3) підтримка використання відкритих даних та ресурсів; 4) забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних; 5) стимулювання інновацій у сфері інформаційно-комунікаційних технологій в освіті; 6) підвищення кваліфікації педагогів у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій; 7) залучення громадськості до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті; 8) розвиток міжнародного співробітництва. Розкрито виклики у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні: недостатнє фінансування; цифровий розрив (доступ до інформаційно-комунікаційних технологій та навички їх використання нерівномірно розподілені серед населення); необхідність модернізації освітньої інфраструктури тощо.

Ключові слова: державна інформаційна політика, інформаційне забезпечення, інформаційне суспільство, інформація, координація, механізм, освіта, процедури, суб'єкти, технології.

Актуальність теми. На жаль, слід констатувати, що чинне законодавство України має численні прогалини, зокрема щодо захисту персональних даних, авторських прав на навчальні матеріали та стандартизації дистанційного навчання. Україна інтегрується в європейський освітній простір, що вимагає гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Сучасний освітній процес має сприяти формуванню інформаційного суспільства та розвитку цифрових компетентностей, що потребує комплексної нормативної бази, адаптованої до швидкого розвитку технологій та нових освітніх підходів. Також важливо враховувати питання забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх верств населення, включаючи осіб з обмеженими можливостями. Вирішення цих проблем є надзвичайно актуальним для забезпечення якісного, інклюзивного та сучасного навчання,

що відповідає вимогам сьогодення та міжнародним стандартам.

Огляд останніх досліджень. На проблематику інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні звертали увагу провідні вчені у галузі адміністративного та інформаційного права: І. В. Арістова, О. М. Бандурка, К. І. Беляков, О. В. Джафарова, О. Ю. Дрозд, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. І. Олефір, І. В. Панова, С. О. Шатрава та інші.

Віддаючи належне досягненням науковців, сьогодні існує потреба нового підходу до формування теоретичного підґрунтя та практичної реалізації оновленої моделі інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні з позицій адміністративного та інформаційного права.

Однак, діючі проблеми оптимізації використання ресурсів та надання якісних послуг на

місцевому рівні в Україні підкреслюють актуальність наукових досліджень у сфері діяльності об'єднаних територіальних громад.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теорії адміністративного та інформаційного права, систематизації нормативно-правових актів, здійснити правовий аналіз нормативного базису у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні.

Виклад основних положень. Законодавство України про освіту ґрунтується на Конституції України та складається із спеціальних законів, інших актів законодавства у сфері освіти і науки та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку [1]. Стаття 53 Конституції України гарантує право кожного на освіту. Також Основним Законом визначено, що повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства [5].

Відповідно, Конституція України, як основоположний закон держави, відіграє ключову роль у визначенні та регулюванні інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу. Її положення гарантують доступність, якість та інклюзивність освіти для всіх громадян, а також сприяють впровадженню інноваційних технологій та міжнародному співробітництву у цій сфері.

Найважливішим у сфері освіти, безумовно, є Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, що регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері

освіти [1]. Законом вказано, що в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак. Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих. Кожен має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством. Держава здійснює соціальний захист здобувачів освіти у випадках, визначених законодавством, а також забезпечує рівний доступ до освіти особам із соціально вразливих верств населення. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти [1].

Створення, ведення та адміністрування Єдиної державної електронної бази з питань освіти та публічних електронних реєстрів у сфері освіти здійснюються відповідно до законів України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Про авторське право і суміжні права» та «Про публічні електронні реєстри» [1].

Важливим також є Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI, адже державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки в Україні є особливим правовим механізмом, передбаченим законодавством, який надає можливість ефективно вирішувати нагальні проблеми у сфері освіти і науки, а також мобілізує розвиток та реформування цієї сфери. Інструменти державно-приватного партнерства у сфері освіти і науки стають одним із пріоритетів урядових стратегічних програм та індикатором успішної взаємодії приватних та публічних суб'єктів. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки

в Україні є інструментом модернізації освітніх і наукових технологій на підставі об'єднання потенціалу держави з ресурсами приватного бізнесу [7; 8].

Загалом, можна сформулювати, що закони України у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу є найважливішою складовою нормативного базису у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні, що обумовлено наступними факторами: – закони формують модель відповідної державної політики та регламентують заходи її реалізації; – закони встановлюють правила та норми, що регулюють доступ до інформаційно-комунікаційних технологій, їх використання в освітньому процесі, захист персональних даних та інформації в освітньому просторі; – закони сприяють розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури в освіті.

Підзаконні нормативно-правові акти не можуть звужувати зміст і обсяг конституційного права на освіту, а також визначених законом автономії суб'єктів освітньої діяльності та академічних свобод учасників освітнього процесу. Листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих Міністерством юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами і не можуть встановлювати правові норми [1].

Умовно підзаконні акти можна поділити на:

– акти, що визначають правовий статус суб'єктів інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу (наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України» від 16 жовтня 2014 р. № 630 [2]; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання Державної служби якості освіти України» від 14 березня 2018 р. № 168 [3]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» від 15 квітня 2015 р. № 244 [4] тощо);

– акти, якими визначено організацію інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу (наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» від 2 грудня 2021 р. № 1255 [10]; наказ МОН України «Про затвердження Порядку доступу до інформації центральної

бази даних програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» від 5 вересня 2022 р. № 792 [9] тощо).

Окрім того, суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно приймати рішення з будь-яких питань у межах своєї автономії, визначеної спеціальними законами та/або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством [1].

Як можна прослідкувати, становлення нормативного базису відбувається в площині формування відповідної державної політики. З урахуванням вітчизняних досліджень Я. Тицька запропонувала власну періодизацію державної політики у сфері освіти з виокремленням таких етапів: 1) 1991-1997 рр. - етап формування засад державної політики у сфері освіти; характеризується прийняттям Закону Української РСР «Про освіту», затвердженням Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), визначенням загальних засад участі держави в таких відносинах; 2) 1998-2002 рр. - етап становлення державної політики у сфері освіти; характеризується вдосконаленням спеціального законодавства, практичним втіленням у життя правових норм, визначенням загальної стратегії розвитку національної освіти, нормативів, вимог, стандартів; 3) 2003-2016 рр. - етап розвитку державної політики у сфері освіти; характеризується затвердженням стратегічного плану дій - Національної доктрини розвитку освіти, формуванням відповідної нормативно-правової бази, розробленням стратегічного документа щодо розвитку освіти, підготовкою до затвердження цільових державних програм; 4) з 2017 р. - етап модифікації державної політики у сфері освіти; характеризується прийняттям чинного нині Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. зі зміною ціннісних характеристик та оновлених підходів до вимог якості освіти в Україні, прийняттям підзаконних нормативно-правових актів, зорієнтованих на його виконання [6, с. 55–60].

Вищенаведена позиція сформована періодично до 2017 року, однак, в нашій державі відбулося низка змін після цього періоду. Уся діяльність суб'єктів освітнього процесу нині спрямована на досягнення:

– прагнення України стати рівноправним членом європейської спільноти, а визначені нею стратегічні та операційні цілі відповідають зобов'язанням України згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони,

та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. Статтею 431 глави 23 Угоди про асоціацію закріплено курс на активізацію співпраці України та Європейського Союзу у сфері вищої освіти, зокрема щодо: реформування та модернізації системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти в рамках Болонського процесу; покращення якості та підвищення важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти; розширення можливостей закладів вищої освіти; активізації мобільності студентів, наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників [14];

– Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722, (цілі № 4 щодо забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх) [11];

– положень Стратегії людського розвитку, затвердженою Указом Президента України від 2 червня 2021 р. № 225, оперативна ціль 2.5. якої визначає забезпечення організації дистанційного навчання закладами освіти, використання цифрових технологій в освіті шляхом: створення та розбудова електронних освітніх ресурсів для здобувачів освіти та педагогічних, науково-педагогічних працівників, зокрема веб-платформи дистанційного навчання «Всеукраїнська школа онлайн»; забезпечення підключення закладів освіти до високошвидкісного Інтернету; забезпечення розвитку цифрових навичок здобувачів освіти, педагогічних і науково-педагогічних працівників; запуск освітньої електронної платформи як основи для організації дистанційного навчання; створення умов для використання цифрових технологій з метою оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та проведення моніторингових досліджень якості освіти [12];

– положень Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки для створення умов для всебічного розвитку людини протягом життя, розширення можливостей реалізації потенціалу і свободи особистості, її громадянської активності заради формування згуртованої спільноти громадян, здатних до активної творчої співучасті у гармонійному, збалансованому та сталому розвитку держави [13] тощо.

Загалом, умовно нормативно-правовий базис у сфері інформаційно-комунікаційного

забезпечення освітнього процесу в Україні поділяється на:

- законодавство про освіту;
- законодавство про інформаційно-комунікаційні технології;
- законодавство про авторське право та інтелектуальну власність;
- законодавство про захист інформації та кібербезпеки;
- законодавство про розвиток та впровадження інформаційно-комунікаційного забезпечення в освітній процес.

Можна виділити тенденції сучасного нормативно-правового базису у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні:

1) інтеграція з європейськими стандартами (розробка та впровадження електронних освітніх ресурсів; забезпечення доступу до онлайн-платформ та курсів; використання цифрових технологій для оцінювання знань та навичок; підготовка педагогів до використання ікт в освітньому процесі тощо);

2) цифровізація освіти;

3) підтримка використання відкритих даних та ресурсів;

4) забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних;

5) стимулювання інновацій у сфері інформаційно-комунікаційних технологій в освіті;

6) підвищення кваліфікації педагогів у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій;

7) залучення громадськості до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті;

8) розвиток міжнародного співробітництва.

Незважаючи на значні досягнення, в Україні все ще залишаються деякі виклики у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу, зокрема: недостатнє фінансування; цифровий розрив (доступ до інформаційно-комунікаційних технологій та навички їх використання нерівномірно розподілені серед населення); необхідність модернізації освітньої інфраструктури тощо.

Список використаної літератури:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
2. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630. *Верховна Рада України*: офіційний веб-

- сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-p#Text>
3. Деякі питання Державної служби якості освіти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-p#Text>
  4. Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 244. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-p#Text>
  5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
  6. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2. С. 55-60.
  7. Губанова Т. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки в Україні: нормативно-правова характеристика. *Підприємництво, господарство і право*. Теорія держави і права. 2019. № 6.
  8. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
  9. Про затвердження Порядку доступу до інформації центральної бази даних програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту»: наказ МОН України від 05.09.2022 № 792. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1218-22/sp:max100#Text>
  10. Про затвердження Положення про програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту». Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2021 № 1255. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-2021-p/sp:max100#Text>
  11. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
  12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку»: Указ Президента України від 2 червня 2021 року № 225/2021. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#n11>
  13. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. *Верховна Рада України*: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>
  14. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. С. 83.

Myronets Yu. A. Legal analysis of the regulatory framework in the field of information and communication support of the educational process in Ukraine

The article tentatively classifies the regulatory and legal basis in the field of information and communication support of the educational process in Ukraine into: – legislation on education; – legislation on information and communication technologies; – legislation on copyright and intellectual property; – legislation on information protection and cyber security; – legislation on the development and implementation of information and communication support in the educational process. The trends of the modern legal framework in the field of information and communication support of the educational process in Ukraine are highlighted: 1) integration with European standards (development and implementation of electronic educational resources; provision of access to online platforms and courses; use of digital technologies to assess knowledge and skills; training of teachers to use ICT in the educational process, etc.); 2) digitization of education: 3) support for the use of open data and resources; 4) ensuring cyber security and protection of personal data; 5) stimulation of innovations in the field of information and communication technologies in education; 6) improving the qualifications of teachers in the field of using information and communication technologies; 7) involvement of the public in the development of information and communication technologies in education: 8) development of international cooperation. The challenges in the field of information and communication support of the educational process in Ukraine are revealed: insufficient funding; digital divide (access to information and communication technologies and skills in their use are unevenly distributed among the population); the need to modernize the educational infrastructure, etc.

Key words: state information policy, information provision, information society, information, coordination, mechanism, education, procedures, subjects, technologies.